

Муаллиф: Юсуф ибн Абдуллоҳ ибн Аҳмад ал-Аҳмад
Аҳсадаги «ал-Имом» Дорулфунунининг Шариат Факультетида устоз
Мутаржим: Абу Жаъфар ал-Бухорий

Бисмиллаҳир роҳманир роҳим

Барча Оламлар Робби бўлган Аллоҳ таолога ҳамду санолар,
пайғамбаримиз, Унинг оиласи ва барча саҳобаларига салавоту
саломлар бўлсин.

Сўнг ...

Ушбу рисола **«Фитр закоти ва Фитр байрами-хайити ҳақидаги ҳукмлар»** нинг Расулуллоҳ соллаллоҳу алайхи ва салламнинг кўрсатмалари ва суннатларидан намуна олиш нияти билан ёзилгандир.

Фитр закотининг ҳукми:

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анхудан ривоят қилинган ҳадисга биноан, фитр закотини бериш, мусулмон бўлган катта ва кичик, эркак ва аёл, озод ва қулга фарздир(1) : **«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайхи ва саллам рамазоннинг фитр закоти бўлмиш бир соъ хурмо ёки бир соъ арпани беришни озод ва қул, эркак ва аёл, катта ва кичик мусулмонларга фарз қилдилар ҳамда уни одамлар намозга чиқишларидан аввал берилишига амр этдилар»** (Имом Бухорий ривояти).

Фитр закоти ҳайит куни ва ҳайитдан олдинги кечада ўзи ва оиласининг озуқа

Эҳтиёжидан ортиқча нарсага эга бўлган ҳар бир кишига фарз бўлади.

Унинг ўзи ва қарамоғида бўлган мусулмон хотин ва болалари номидан фитр закотини бериши фарздир. Аслида, қарамоғида бўлган кимсаларнинг ўzlари чиқаришлари яхшироқдир. Чунки бу мавзудаги хитоб, уларнинг ўzlарига йўналгандир. Ҳомила учун фитр закоти бериш, шариатда далиллар бўлмагани учун, фарз эмасдир. Усмон разияллоҳу анҳу ҳақида: «**У ҳомиладан ҳам фитр закоти берар эди**» деб қилинган нақлнинг ривоят силсиласи, заифдир (Қаранг: «Ирвоъ»: 3 / 330).

Фитр закотининг қийматини беришнинг ҳукми.

Фитр закотининг қийматини бериш кўп уламоларнинг фатволарига кўра, жоиз эмасдир. Чунки ибодатлардаги асос - тавқифдир (яъни, ибодат Аллоҳ таоло ва Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва васаллам тарафидан қандай кўрсатилган бўлса, шундай қилиниши керак). Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ва У зотнинг бирон бир саҳобаларидан фитр закотининг қийматини берганликлари нақл қилинмаган. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам эса: «**Бизнинг ишимиздан бўлмаган бир ишни пайдо қилган кимсанинг (бу иши) рад қилингандир**»- деганлар (Имом Муслим ривояти).

Фитр закотининг ҳикмати.

Фитр закотининг ҳикмати Абдуллоҳ ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қилган ҳадисдаги нарсалардир: «**Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам фитр закотини рўздорни айтиб қўйган беҳуда ва ҳаёсиз сўзларнинг гуноҳидан поклаш ва мискинларга таом бўлсин учун фарз қилдилар. У - ийд намозидан аввал берган**

кишилар учун қабул қилинган закот, ийд намозидан кейин берганлар учун эса (оддий) садақалардан биридир» (Абу Довуд ва ибн Можа қониқарли ривоят силсиласи билан нақл қилдилар).

Фитр закотининг жинси.

Фитр закотининг жинси инсонлар истеъмол киладиган буғдой, гуруч хурмо, ва бошқа озиқлардир. Абу Саид ал-Худрий разияллоҳу анҳу: «**Биз Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам замонида бир соъ таомни фитр закоти қилиб берар эдик. Таомимиз эса арпа, майиз, қурут ва хурмо эди**»- деди (Имом Бухорий ривояти).

Фитр закотини бериш вақти.

Фитр закотини саҳобалар каби ҳайит байрамидан бир ёки икки кун аввал берилади. Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳумонинг озод қилган қули Нофеъ: «**Саҳобалар фитр закотини ҳайитдан бир ёки икки кун аввал берар эдилар**»- деди (Имом Бухорий ривояти).

Абу Довуд раҳимахуллоҳ хам Нофеъдан саҳих ривоят силсиласи билан: «**Ибн Умар ҳайитдан бир ёки икки кун аввал фитр закотини берар эди**»- жумлаларини ривоят қилди.

Фитр закотини беришнинг охирги вақти Абдуллоҳ ибн Умар ва Абдуллоҳ ибн Аббос разияллоҳу анҳумлар ривоят қилган ҳадисларга кўра ҳайит намозидир.

Фитр закотининг миқдори

Фитр закотининг миқдори, ҳар бир мусулмон учун бир соъдир. «Соъ» дан мақсад эса, мадиналиклар ишлатган ўлчов бирлигидир. Чунки

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам, Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қилган ҳадисда баён қилинганидек, ўлчовни Мадина аҳлининг ўлчови билан қайд қилдилар: **«Ўлчов-меъёр мадиналиклар ўлчов-меъёрига, вазн эса маккаликлар вазнига биноандир»**- дедилар (Абу Довуд ва Насойи сахих ривоят).

«Соъ» – ўлчов бўлгани учун ҳам, фитр закотининг миқдори Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг замонидаги мадиналиклар «соъи» билан бўлиши керак.

Камина муҳтарам илм толибларидан бирининг ривоят силсиласини Зайд ибн Собит разияллоҳу анҳуга боғлаган «муд» ни ўлчов бирлиги қилиб олдим ва турли таомларни у билан ўлчадим. Маълумки, бир соъ тўрт мудга тенгdir. Сўнгра, қуидаги натижага эришдим:

Биринчи: Соъ тарози билан ўлчанмас. Чунки соънинг вазни ичига солинган нарсага қараб фарқли бўлади. Масалан: Бир соъ буғдой бир соъ гуручдан, бир соъ гуруч бир соъ хурмодан оғирликда фарқ қиласди. Хурмо эса навларига қараб бир-биридан фарқ қиласди. «Хузарий» нави «суккарый» навидан оғирликда фарқлидир. Ва ҳатто бир навга мансуб бўлишига қарамай, босилгани^[2] куритилганидан оғирликда фарқ қиласди. Шунинг учун ҳам, бу масалада ўлчов бирлиги қилиб соъни олиш, белгиланган миқдорни аниқлашнинг энг нозик усулидир.

Иккинчи: Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ишлатган соъ, тақрибан, 3 (уч) литру 280 (икки юз саксон) миллилитрdir.

Учинчи: Камина соъ билан ўлчангандан баъзи озиқларни ҳассос (сезгир) тарозида тортиб кўрдим ва натижалар фарқли эканига гувоҳ бўлиб, қуидаги жадвални туздим:

Озиқ тури

Маза гуручи

Пешовар гуручи

Миср гуручи

Америка гуручи

Қизил гуруч

Буғдой

Ёрма (крупа) дони

Эзилган буғдой

Буғдой уни

Арпа

Босилмаган «Халос» хурмо

Босилган «Халос» хурмо

Босилмаган «Суккарый» хурмо

Босилган «Суккарый» хурмо

Босилмаган «Хузарий» хурмо

Босилган «Хузарий» хурмо

Қурутілган «Рўсан» хурмо

Босилган аралаш хурмо

Бир соънинг кило миқдори

2 кг 510 гр

2 кг 490 гр

2 кг 730 гр

2 кг 430 гр

2 кг 220 гр

2 кг 800 гр

2 кг 380 гр

2 кг 620 гр

1 кг 760 гр

2 кг 340 гр

1 кг 920 гр

2 кг 673 гр

1 кг 850 гр

2 кг 500 гр

1 кг 480 гр

2 кг 360 гр

1 кг 680 гр

2 кг 800 гр

Мен шуни эслатиб ўтмоқчиманки, бу ўлчовлар такрибийдир. Чунки озиқларни соъ билан ўлчаш, мазкур диққат билан амалга ошмайди. Аслида, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг соълари халқ ичидаги ёйилиши ва одамларнинг ўлчовига айланиши керак.

Фитр закотини олишга лойик одамлар

Фитр закотини олишга лойиқ одамлар, Абдуллоҳ ибн Масъуд ривоят қилган ҳадисда: «... **мискинлар учун озиқдир...**» дейилганидек, фақир ва мискин мусулмонлардир.

Эслатма:

- Фақир ва мискин бўлмаган кимсаларга фитр закотини бериш, баъзи кишиларнинг закот олишга лойиқ бўлмасалар-да, қариндошлари, қўшниларига бериш ёки ўзаро бир-бирлари билан закот алмашишлари, ёки ҳар йили муайян бир оиласага, у оиласинг закот олишга лойиқ ёки нолойиқ эканига қарамай бериш, хатодир.
- Фитр закотини бериш ери, фитр закоти бераётган одамнинг ҳозир яшаётган еридаги мусулмон фуқаролардир. Бошқа ердаги мусулмонларга олиб бориб берилса ҳам бўлаверади. Чунки бунинг асл ҳукми – рухсатдир. Фитр закотини бошқа ерларга олиб бориб беришнинг ҳаром эканига бирор далил йўқдир.

^[1] – Бу ерда шуни ҳам таъкидламоқчимизки, ҳанафий мазҳабига кўра фитр закоти бериш вожиб ҳисобланади. Ҳанафий мазҳабининг муассиси Имом Нўймон ибн Собит раҳимаҳуллоҳ фарз эканига қатъий далиллар бўлмаган ҳукмларни «вожиб» деб номлаганлар.

^[2] – Одатда хурмо ҳар-хил йўллар билан сақланади. Шулардан бири хурмо ўта қуриб кетмасидан аввал тунука, пластик идишлар ёки селлофан халталарга, ораларида хаво қолмайдиган даражада босиб солинади. Буни босилган – прессланган дейлади.